

ปัญหาเกี่ยวกับการขอรับชำระหนี้จากหลักประกัน ของเจ้าหนี้ในคดีล้มละลาย

อำนาจ เบญจมาศ¹

ในสภาพที่ประเทศเกิดปัญหาทางการเงิน จากปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ จากการแพร่กระจายของเชื้อโรคโควิด 19 ทำให้สภาพการไหลเวียนของเงินทุนภายในประเทศเริ่มสั่นคลอน แรงงานถูกเลิกจ้าง ทำให้ประชาชนตกงานเป็นจำนวนมาก ประชาชนขาดสภาพคล่องทางการเงิน สิ่งที่จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคง และยังคงดำเนินต่อไปได้นั้น มาจากการลงทุนภายในประเทศ และ นอกประเทศ ซึ่งสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมการลงทุน เกิดจากการที่มีเงินไหลเวียนในระบบเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากการปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ และเพื่อการซื้อขายที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ การปล่อยสินเชื่อเป็นวิธีการที่ประชาชนมีโอกาสรับเงินทุนไปใช้ในการดำเนินกิจการของตนได้สะดวก และรวดเร็วกว่าการขายอสังหาริมทรัพย์ที่มีอยู่ในครอบครอง และสถาบันการเงินก็ให้ความสำคัญต่อหลักประกัน เพื่อยืนยันให้สถาบันการเงินยอมปล่อยสินเชื่อให้แก่เจ้าของทรัพย์สินได้ง่ายกว่าการขอสินเชื่อที่ไม่มีหลักประกัน และหากผู้กู้มิได้ชำระหนี้ สามารถบังคับเอาหลักประกันก่อนเจ้าหนี้รายอื่น

ทั้งนี้ การบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้เป็นการใช้สิทธิเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ตามนิติกรรม หรือ นิติเหตุอันเป็นมูลเหตุแห่งหนี้ อาจแบ่งเจ้าหนี้ได้ 2 ประเภท คือ เจ้าหนี้มีประกัน หรือเจ้าหนี้ที่มีทรัพย์สินเป็นประกันการชำระหนี้ และเจ้าหนี้สามัญ หรือเจ้าหนี้ไม่มีทรัพย์สินเป็นประกัน ในทางแพ่ง เจ้าหนี้มีประกัน มีสิทธิเหนือกว่าเจ้าหนี้สามัญ เนื่องจากสามารถบังคับหลักประกันได้เอง หรือเลือกที่จะใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ บุริมสิทธิในคดีอื่นได้ โดยเจ้าหนี้สามัญไม่สามารถขอเฉลี่ยเงินจากการขายทรัพย์สินหลักประกันได้ หากเจ้าหนี้มีประกันยังมิได้รับชำระหนี้จนครบหนี้ที่เป็นประกัน

ดังนั้น กฎหมายล้มละลายมุ่งคุ้มครองเจ้าหนี้ทุกรายไม่ว่าจะยื่นคำขอรับชำระหนี้หรือไม่ยื่น คำขอรับชำระหนี้ก็ตาม เหตุที่กฎหมายล้มละลายยอมรับรองสิทธิให้เจ้าหนี้ทุกรายของลูกหนี้สามารถขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ เนื่องจากกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดว่า หากลูกหนี้ต้องถูกจัดการทรัพย์สินตามกฎหมายล้มละลาย ลูกหนี้จะไม่สามารถถือเอาประโยชน์แห่งเงื่อนไขเริ่มต้นหรือเงื่อนไขสิ้นสุดได้ กรณีเช่นนี้ให้ถือว่า หนี้ทุกรายของลูกหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วและเจ้าหนี้ทุกรายก็มีสิทธิขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายคืนได้ทันที เพราะถ้าหากรอให้หนี้แต่ละรายถึงกำหนดชำระเสียก่อนจึงให้เจ้าหนี้ที่มีสิทธิขอรับชำระหนี้ได้ ก็คงทำให้กระบวนการชำระสะสางหนี้สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายไม่

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว² จากหลักการดังกล่าวนี้ ทำให้เจ้าหนี้ที่มีมูลหนี้หรือสิทธิเรียกร้องทุกราย ไม่ว่าหนี้หรือสิทธิเรียกร้องนั้นจะยังไม่ถึงกำหนดชำระหรือมีเงื่อนไขก็สามารถขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการชำระสะสางหนี้สินของลูกหนี้ผู้ล้มละลายให้เสร็จสิ้นลงไปเสียในคราวเดียวกัน และอำนาจในการจัดกิจการและทรัพย์สินย่อมตกแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ที่จะดำเนินการรวบรวมทรัพย์สิน เมื่อเจ้าหนี้มีประกันยื่นขอรับชำระหนี้ ตามมาตรา 95 หรือมาตรา 96 หากเจ้าหนี้มีประกัน ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต และให้สภาพทรัพย์สินเสื่อมค่า ทำให้ไม่อาจนำไปแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ที่ได้ใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ จึงมีปัญหาอันต้องนำมาศึกษา ค้นคว้า และพิจารณา

1. ปัญหาเกี่ยวกับการขอรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้มีประกัน

เนื่องจากกฎหมายล้มละลายให้ความสำคัญคุ้มครองแก่เจ้าหนี้มีประกัน เพื่อให้สูญเสียสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินหลักประกัน เนื่องจากเจ้าหนี้มีประกัน (Secured creditor) ไม่ว่าจะมีการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เพียงใด การบังคับชำระหนี้จะไม่กระทบต่อผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยเจ้าหนี้ที่มีทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นหลักประกัน หรือมีสิทธิเหนือทรัพย์สินประเภทอื่น ยังคงมีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินภายใต้บังคับแห่งสิทธิต่อไป และถือว่าเป็นสิทธิที่จะได้ชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้สูงสุด³ ซึ่งไม่อาจนำหลัก Pari Passu ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายล้มละลายที่กำหนดถึงความให้ความเท่าเทียมกันแก่การแบ่งชำระหนี้ระหว่างเจ้าหนี้ มาปรับใช้กับสิทธิของเจ้าหนี้มีประกัน เพราะทรัพย์สินภายใต้บังคับแห่งหลักประกันดังกล่าวไม่ได้เป็นสิทธิของลูกหนี้โดยอิสระจึงไม่สามารถนำมาแบ่งแก่เจ้าหนี้รายอื่นได้ โดยเฉพาะเจ้าหนี้มีประกัน ตามมาตรา 95 ซึ่งไม่อยู่ในบังคับว่าจะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนด 2 เดือน นับแต่มีการประกาศให้ประชาชนทราบทั่วกัน ประกอบเจ้าหนี้ประเภทนี้ไม่เสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้จากลูกหนี้ชั้นต้น หรือผู้ค้ำประกันอื่น หรือจากลูกหนี้ผู้ล้มละลายเอง โดยไม่มีการแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบ เมื่อมีการใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงมีอำนาจเพียงตรวจสอบทรัพย์สินว่าหากมีการรวบรวมเข้ามาในกองทรัพย์สินแล้ว จะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหนี้หรือไม่ จากการตรวจสอบจากภาระหนี้กับราคาประเมินของทรัพย์สินแต่ไม่มีอำนาจตรวจสอบว่าเจ้าหนี้ใช้สิทธิขอบังคับหลักประกันเกินกว่าหนี้ประธานหรือไม่ ซึ่งแตกต่างกับการใช้สิทธิขอรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามมาตรา 94 และมาตรา 96 ดังนั้น การใช้สิทธิขอรับชำระหนี้โดยไม่แจ้ง

² อัจฉรา ประจันนวล, “ปัญหาความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ล้มละลาย”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 34.

³ Fiona Tolmie, Introduction to Corporate and Insolvency Law, (London: Sweet & Maxwell, 1998), p.263. อ้างใน ฉลองบุรณ์ เฟื่องลำ, การบังคับหลักประกันทางธุรกิจที่เป็นกิจการในคดีล้มละลาย, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2544), หน้า 52-54.

สิทธิที่แท้จริงของเจ้าหนี้ ย่อมเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ซึ่งต้องห้ามขอรับชำระหนี้ตามกฎหมาย มาตรา 94(2) แต่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้ใช้บังคับกับเจ้าหนี้มีประกันตามมาตรา 95 ด้วย

2. ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันของเจ้าหนี้มีประกัน

การบังคับหลักประกันของเจ้าหนี้มีประกันในคดีล้มละลาย กำหนดให้เจ้าหนี้ที่ใช้สิทธิตามมาตรา 96 ขอรับชำระหนี้ส่วนที่ขาด โดยให้มีการบังคับหลักประกันในคดีแพ่ง หรือโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์บังคับคดี ตามมาตรา 123 ก็ได้ แต่สำหรับเจ้าหนี้มีประกันตามมาตรา 95 กฎหมายมิได้บังคับให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องดำเนินการบังคับคดีกับทรัพย์สินหลักประกัน แต่กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตรวจสอบทรัพย์สินว่าเป็นประโยชน์ต่อกองทรัพย์สินหรือไม่ หากไม่เป็นประโยชน์ และที่ประชุมเจ้าหนี้มีมติไม่ให้ดำเนินการบังคับคดี ย่อมทำให้เจ้าหนี้มีประกันไม่สามารถบังคับให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการบังคับคดีกับทรัพย์สินหลักประกันได้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดทำให้เจ้าหนี้ที่ไม่เคยฟ้องร้องจำเลยเป็นคดีแพ่งหมดสิทธิบังคับกับหลักประกัน และไม่ได้รับชำระหนี้ตามสัญญา

3. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้

กฎหมายล้มละลายให้ความสำคัญคุ้มครองแก่เจ้าหนี้ทุกราย แม้เจ้าหนี้รายนั้นจะไม่มีทรัพย์สินหลักประกันก็ตาม หากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมทรัพย์สินอันอาจแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ได้ ตามมาตรา 109 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เจ้าหนี้มีประกันจึงไม่ใช่เจ้าหนี้รายเดียวที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินหลักประกัน เนื่องจากกฎหมายล้มละลายมิได้บังคับให้เจ้าหนี้มีประกันต้องบังคับคดีกับทรัพย์สินเมื่อไหร่ ซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายที่มุ่งบังคับให้ดำเนินคดีด้วยความรวดเร็ว เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์บริหารจัดการกับทรัพย์สินของลูกหนี้ ประกอบกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจขายตามวิธีการที่สะดวกและเป็นผลดีที่สุดตามมาตรา 123 แม้ยังไม่แน่ว่าเจ้าหนี้มีประกันจะได้รับชำระหนี้แต่เพียงผู้เดียว หรือไม่ก็ตาม แต่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ต้องดำเนินการตามกฎหมาย การที่เจ้าหนี้มีประกันไม่บังคับคดีหลักประกันในทันที จนทรัพย์สินซึ่งถูกปล่อยกร้างเสื่อมโทรม ทำให้ราคาลดน้อยถอยลง เจ้าหนี้ย่อมมีโอกาสได้รับส่วนเฉลี่ยลดลง ทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้เสียหาย ลูกหนี้จะเสียโอกาสในการรับการลดภาระหนี้

4. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจจัดกิจการและทรัพย์สินของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

แม้ว่ากฎหมายล้มละลายจะกำหนดให้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหน้าที่รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามมาตรา 22 เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตรวจพบทรัพย์สินนั้นเองหรือได้รับแจ้งจากเจ้าหนี้รายอื่นว่ามีทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือเมื่อบุคคลใดมีทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ในครอบครอง ได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับหนี้หรือทรัพย์สินของลูกหนี้มีหน้าที่ต้องแจ้งข้อมูลต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามมาตรา 24/1 เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมและดำเนินการขายทอดตลาดตามมาตรา 123 แต่ไม่อาจกระทบต่อสิทธิเหนือทรัพย์สินหลักประกันของเจ้าหนี้ ตามมาตรา 110 วรรคสาม ซึ่งไม่มีบทบัญญัติใดจะบังคับให้เจ้าหนี้มีประกันบังคับคดีกับทรัพย์สินนั้นได้ นอกเสียจากลูกหนี้

หรือบุคคลภายนอกจะแสดงหลักฐานว่าเจ้าหนี้มีประกันได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ภายหลังศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดไปครบถ้วนแล้ว

จากปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการขอรับชำระหนี้จากหลักประกันของเจ้าหนี้ในคดีล้มละลาย ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไข ดังนี้

1. แก้ไขพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 95 โดยเพิ่มเติม วรรคสอง เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหนี้มีประกันที่ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต และยังคงรับชำระหนี้จากลูกหนี้ภายหลังศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด จึงควรมีการควบคุมมิให้เจ้าหนี้ทุจริตโดยอาศัยกฎหมายเป็นช่องทางให้ตนได้รับประโยชน์ ดังนี้

มาตรา 95 วรรคสองว่า

“ภายใต้บังคับวรรคก่อน ห้ามมิให้ใช้บังคับกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หากผู้มีส่วนได้เสียแสดงหลักฐานว่ามีการชำระหนี้บางส่วนหรือเต็มจำนวนแห่งหนี้ ให้แก่เจ้าหนี้ตามวรรคก่อน และมีการฝ่าฝืนตามมาตรา 24/1”

2. แก้ไขพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา โดยแก้ไข 95 วรรคหนึ่ง เพื่อมิให้บรรดาเจ้าหนี้ที่ใช้สิทธิขอรับชำระหนี้เสียหายจากการไม่มีโอกาสตรวจสอบทรัพย์สินและคาดการณ์ถึงราคาทรัพย์สินที่อาจเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

มาตรา 95 วรรคหนึ่ง

“เจ้าหนี้มีประกันย่อมมีสิทธิเหนือทรัพย์สินอันเป็นหลักประกัน ซึ่งลูกหนี้ได้ให้ไว้ก่อนถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด โดยไม่ต้องขอรับชำระหนี้ ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการ เมื่อที่ประชุมเจ้าหนี้ลงมติเห็นชอบภายหลังพิจารณาภาระหนี้สินและทรัพย์สินของเจ้าหนี้แล้ว หากมีมติไม่ดำเนินการให้ฟ้องเป็นคดีใหม่ เว้นแต่จะมีการบังคับคดีแล้ว และการบังคับคดียังไม่สำเร็จบริบูรณ์”

3. แก้ไขพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 24/1 โดยเพิ่มเติม วรรคสอง เพื่อเป็นการคุ้มครองว่าการกระทำของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ สำหรับเจ้าหนี้ไม่สุจริต ไม่กระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้ ดังนี้

โดยเพิ่มมาตรา 24/1 วรรคสอง

“ภายใต้บทบัญญัติวรรคก่อน ไม่ถือว่ากระทบสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันตามมาตรา 110 วรรคสาม”

4. แก้ไขพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 110 วรรคสี่ เพื่อเป็นการคุ้มครองแก่บุคคลอื่นที่ได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ แทนลูกหนี้ ทำให้ทรัพย์สินกลับเป็นทรัพย์สินตามมาตรา 109 หรือทรัพย์สินที่อาจนำมาแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ทุกรายในคดีล้มละลาย และไม่กระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้ ดังนี้

โดยเพิ่มเติม มาตรา 110 วรรคสี่

“ภายใต้บทบัญญัติในวรรคสาม ไม่ตัดสิทธิ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์บังคับทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันของเจ้าหนี้ตามมาตรา 95”